

Den nya stenstaden

Stenen har bokstavligen en bärande funktion när nya Hagastaden reser sig i gränslandet mellan Solna och Stockholm. Den tillför också naturens egna element till en plats som är konstruerad och planerad in i minsta detalj. Sten har besökt inflyttningsklara forskningscentret Forskaren och promenerat på det nyinvidga multifunktionella torget Hagaplan.

TEXT PETER WILLEBRAND FOTO KARIN NYMAN

I tider när nyhetsrapporteringen sätter nya dystopiska rekord känns det befriande att promenera runt i Hagastaden i strålände höstsol en förmiddag i oktober. Den nya stadsdelen som snabbt växer fram och förenar stadsdelarna Vasastaden i Stockholms stad med Haga i Solna kommun är ett exempel på vad mänskligheten kan åstadkomma när alla arbetar för ett gemensamt mål, som stackens myror.

Det pågår aktivitet överallt, och den som inte passerar dagligen måste ta sig en funderare för påminna sig hur allt såg ut för bara något år sedan.

STOCKHOLMS STAD HAR också förstått behovet av kommunikation. Precis som vid Slussen finns här ett informationscenter som håller medborgarna uppdaterade om hur arbetet framskrider. Den korta övergripande samhällsekonomiska ekvationen lyder: 96 hektar yta, 6 000 nya bostäder, 50 000 arbetsplatser och 70 miljarder kronor i investeringar.

Det är som att ympa på en helt ny svensk stad på Norrtull, uppbyggd runt ett kluster av forskningsintensiva företag som samlar människor från hela världen.

HISTORIEN VISAR att det sällan är okomplicerat att göra större ingrepp i Stockholms stadsmiljö. Åsikterna om vad som är rätt är många, och det tar ofta flera år innan debattens vågor lägger sig.

Hagastaden är inget undantag. När staden köpte loss Norra stations-området från statliga Jernhusen – 138 000 kvadratmeter för 500 miljoner kronor i en bytesaffär – för snart 20 år sedan var området ett slags postindustriellt ingenmansland med en nedlagd godsbangård och ett Prisextra, intill hårt trafikerade E4/E20.

Redan i samband med köpet var den uttalade visionen att bygga ut Stockholm norrut och låta staden förenas med Solna via en överbyggnad. När sedan detaljplanerna skulle förverkligas några år senare började röster höjas mot förslaget. Det blev inte minst politiskt laddat med

”Det är som att ympa på en helt ny svensk stad på Norrtull ...”

de 140 meter höga ”Tors torn”. Tvillingtornens avvikande Metropoliskonturer i stadsbilden fick bland annat kritik från Stockholms skönhetsråd. Rivningarna av expeditionsbyggnaderna på den gamla bangården blev också politiskt besvärande, och slutade med löften om att det så kallade Klocktornet skulle återuppstå på annan plats i området.

ETT MER PÅTAGLIGT problem tillstötte när det norska företaget skulle genomföra projektet fick svårt med finansieringen. Markanvisningarna återkallades och efter en nystart fick Oscar Properties tillsammans med nederländska arkitektbyrån OMA och Sweco förverkliga det som nu är de Norra tornen, som 110 och 125 meter höga reser sig som en medeltida port till den moderna staden.

Hösten 2018 flyttade de första bostadsrättsinnehavarna in. Höjer man blicken mot skyn en solig höstdag i oktober 2023 kan man till exempel spana in en 105 kvadratmeter stor fyra på våning 34 som säljs för drygt 18,2 miljoner kronor på Hemnet: ett slags symbol för den fastighetsmarknad som vi upplevt under snart tio år och som nu hastigt har kylts av. ■

Micael Averborg,
affärsutvecklingschef
på Vectura fastigheter.

Forskaren

Mänsklig gravitation

Hagastaden vilar i praktiken på bjälklag, det blir inte minst tydligt när man står på plats och den intensiva trafiken passerar under en. Så småningom ska även en t-banestation komma på plats. Mitt emot om vad som ska bli en nordlig uppgång på Torsgatan vid Hagaplan reser sig den cylinderformade Forskaren som en torso, ritad av danska 3XN på uppdrag av Inves-torägda Vectura Fastigheter.

Den kroppsliga liknelsen är avsiktlig. Forskaren är Stockholms nya *life science center*, ett slags nod för många bolag med verksamhet inom biomed- och biotech-sektorn, med promenadavstånd till Karolinska Institutet och Karolinska universitetssjukhuset.

Byggnadens drygt 24 000 kvadratmeter ska husera allt från kontor och laboratorier till showroom och kliniker, totalt 1 700 arbetsplatser. Bland hyresgästerna finns svenska medicintek-

nikbolaget Elekta, världsledande inom strålbehandling och strålkirurgi. Stora ytor ska också vara öppna för allmänheten. I vår öppnar Tekniska museet sin filial The Cell i entréplanet. Tanken är att det ska vara en öppen scen som förenar konst, teknik och vetenskap med utgångspunkt i life science, ett slags folkbildningsprojekt med andra ord.

– När till exempel skolklasser kommer på besök får de en naturlig koppling till den omgivande forskningsmiljön, säger Micael Averborg, affärsutvecklingschef på Vectura Fastigheter och vår guide.

DET SKA OCKSÅ finnas restaurangverksamhet, deli och barer öppna för allmänheten i bottenplanet när allt är klart. Två entréer leder in besökarna.

– Man ska kunna komma hit och äta, mötas eller bara hänga efter jobbet. Urban Deli har utvecklat och driver konceptet.

Arbetet med att färdigställa bygg-

naden pågår för fullt. I januari flyttar de första hyresgästerna in. Just den här dagen ska den tolv meter höga konstinstallationen *Livsåren* monteras. Verket ska hänga fritt från taket och är utrustat med sensorer som skapar ljusskimmer och skiftar i färg efter antalet besökare i huset. Köpenhamnsbaserade designstudio Yoke ligger bakom verket och har representanter på plats för att följa arbetet som med hjälp av kedjor, block och kranar ska se till att allt hamnar rätt.

– Verket knyter an till life science-temat och ska påminna om biologiska system, som till exempel blodkärl och människokroppens organ, säger Micael Averborg.

Monteringen gör att vi endast kan skymta delar av det som är huvudskålet till vårt besök: ett 1 100 kvadratmeter stort kalkstensgolv i entréplanet. Å andra sidan är det lika viktigt att få ta del av Micael Averborgs vittnesmål. Det är

ILLUSTRATION: 3XN

FOTO: PRIVAT

Inspektion av kalksten hos Slite Stenhuggeri.

FOTO: VECTURA

nämligen han som ligger bakom beslutet att ta just kalkstenen Norrvange, något som inte var självklart från början.

– Det ursprungliga förslaget från 3XN var faktiskt betong. Men vi vet ju alla vilka problem det kan bli med betong som spricker och måste slipas om. I slutändan blir kostnaden ofta högre jämfört med om man väljer sten, säger han.

Valet av stensort var högst medvetet. Micael Averborg är sedan tidigare väl bekant med den gotländska kalkstenen. Familjen har ett sommarhus på norra Gotland med ett golv i just Norrvange.

– Det ligger cirka fem kilometer från brottet, säger han.

I EGENSKAP AV beställare låter han nästan mer som en ambassadör för svensk stenindustri när han detaljerat beskriver förloppet med att välja sten, som förutom att titta på stenprover bland annat har inneburit besök både i brottet och på Slite Stenhuggeri tillsammans med arkitekterna. Varje sten i golvet har ritats in.

– Det har varit väldigt speciellt att kunna följa hela förloppet, från den period när stenen tas ut från brottet till att den upparbetas på plats vid fabriken

i hamnområdet i Slite. Hantverket blir så påtagligt, och allt kommer så nära när man träffar människorna som dagligen arbetar med stenen, säger han.

Efterfrågan på Norrvange har varit rekordstor under de senaste åren, med långa leveranstider som följd.

– Vi har varit medvetna om det och jobbat med lång framförhållning, säger Micael Averborg.

VALET AV KALKSTENEN ligger i linje med Forskarens övriga materialval och certifieringar som Well Building och LEED Platinum. Micael Averborg visar bland annat arbetet med träpanelerna i ek från Gustafs, som håller på att monteras. De är vanliga i forskningsmiljöer och stora lokaler med höga krav på akustik och ljuddämpande inslag.

– Kriget i Ukraina har inneburit vissa förseningar, de är ju stora leverantörer av framför allt ek.

Granskar man byggnaden inifrån känner man igen flera element typiska för 3XN. Den 26 meter höga spiraltrappan som med sin DNA-struktur skjuter upp mot taket som en huskroppens ryggrad påminner om den snirklande

och svindlande trätrappan i Segerstedts-huset i Uppsala, också ritat av 3XN och där Uppsala Universitets administration flyttade in 2017.

MEN ÅTER TILL golvet, som är lagt i ett cirkulärt mönster som följer den övriga byggnaden och strävar mot en kärna som förstärker både rörelseriktning och känslan av gravitation. Den fossilrika kalkstenen knyter ännu ett band till huset eget tema: life science. Med inslag av planterade träd, rabatter och omgivande restauranger blir det slutgiltiga intrycket en plaza.

– Golvet kommer också att lösa upp gränsen mellan ute och inne, till torget vid Hagaplan och den omgivande staden där markbeläggningen också övergår till natursten, säger Micael Averborg. ■

Projekt: Forskaren.

Beställare: Vectura Fastigheter.

Stenleverantör: Slite Stenhuggeri, Hallindens Granit m fl.

Hagaplan

Historiskt avtryck

”**V**i har gjort ett mänskligt avtryck här, i form av ett fingeravtryck.”

AJ Landskaps grundare Anders Jönsson sätter bokstavligen fingret på vad som är torget Hagaplans identitet. Det skenbart slumpmässiga virvlande stenmönstret blir inte minst tydligt när man betraktar det ett par våningar upp från intilliggande Forskaren, vars nordliga entré leder direkt ut på torget.

– Tema för hela stadsdelen är ju *life science* och det har även varit ledorden i vår gestaltning och tolkning. Vi utgår från det som är forskningen kring livssystemen, och fokuserar på torget på hur människan har satt sina spår och avtryck på vårt jordklot. I närliggande Norra stationsparken, som är under byggnation, har vi lagt mer fokus på associationen till naturelement och den mänskliga kroppens olika system och vävnader.

– Fingeravtrycket är ett ganska enkelt

formelement för att visa mänsklig påverkan, men det är samtidigt en stor utmaning att få till det på ett vackert sätt.

VI SITTER I ETT av arkitektkontorets mötesrum och granskar ritningar tillsammans med landskapsarkitekterna Johanna Rydberg och Oskar Mellegård. Det är ingen tvekan om att det är ett ”once in a lifetime”-projekt som ligger på bordet, som började med en politisk vision och ett blankt ark för 20 år sedan och förhoppningsvis ska stå färdigt runt 2030. Bostäder, kontor, kommersiella lokaler, parkytor och infrastruktur med tunnelbana ska rymmas på den överbyggnad som står på bjälklag och förenar Solna med Stockholm.

– Det är ett jätteprojekt och ännu är en del oskrivet när det kommer till hela områdets utbyggnad, konstaterar Anders Jönsson när han försöker sammanfatta vad vi ser framför oss.

Hagaplan blir den västliga noden i det offentliga rum som tillsammans med den timglasformade Norra stationsparken förenar Solnavägen i väster med Norrtull i öster. Längs parkens sidor i öst-västlig riktning sträcker sig Hagaesplanaden med bil-, cykel- och gångvägar.

Och går allt enligt plan blir Hagaplan från och med 2028 en ny hållplats på tunnelbanans gröna linje.

DET GÅR REDAN att ana det folkliv som kommer att vara i ständig rörelse i olika riktningar över fingeravtrycket.

En viss försmak fick man också vid invigningen den 30 september. Anders Jönsson var på plats för att svara på frågor under programpunkten: Varför ser torget ut som det gör?

– Torget var inte helt färdigt, alla träd och planteringar hade till exempel inte kommit på plats, säger han.

En del av svaret på den relevanta

SKÖNHET ATT SLITA PÅ

Svensk natursten är ett av de mest hållbara material som finns. Ett klassiskt val som bara blir vackrare av att nötas i generationer. Just det här med generationer är något vi som familjeföretagare brinner för. Inte minst de kommande. Därför är vår produktion helt fossilfri sedan 2020.

Så vill du göra ett val som är lika hållbart för ditt projekt som för barn och barnbarn är du varmt välkommen till oss!

BORGHAMNS
kalksten

Borghamns
Stenförädling AB

Stenvägen 6, 592 93 Borghamn
Tel. +46 (0)143-201 74
info@borghamns-stenforadling.se
www.borghamns-stenforadling.se

Trappsteg i ljusgrå
borstad Borghamns-
kalksten och golv
av hyvlad gråbrun
Borghamnskalsten.

FOTO: AJ LANDSKAP

AJ:s team på plats vid invigningen med konstnären Leif Bolter längst till vänster.

FOTO: AJ LANDSKAP

frågan från invigningen är att torget, förutom att fungera som en plan torgyta, också ska överbrygga nivåskillnader på cirka två meter.

– Det har vi bland annat löst genom en 35 meter lång stödmur av skiffer, trappor och trägradänger med sittplatser. På stödmurens krön har vi utformat en vattentrappa med åtta stora bronsfat där vatten rör sig från fat till fat och även rinner nedför skiffermuren. Vattentrappan ger skönhet, rörelse och ljusspeglingar till torget och vattnets porlande ger en behaglig ljudmiljö och skärmar mot den omgivande trafiken.

Det har också varit viktigt att ut-

forma platser som ger ett lägre tempo där man kan stanna upp och få tid för reflektion, inte bara passera på väg till jobb eller annat. Samtidigt är det väldigt ont om ytor i den här första etappen av Hagastaden, betonar Anders Jönsson.

Idén har varit att torget ska ha tre karaktärer med delvis olika funktioner.

– Dels har vi skapat ett öppet stadstorg för alla de funktioner ett klassiskt torg ska ha, med plats för till exempel evenemang och sammankomster. Dels har vi utformat en grönskande del, ett parktorg, där men ska kunna välja lugn och ro under träden med närhet till vatten som rinner längs murkanten.

Hagaplan ska dessutom vara ett kommunikationstorg.

– Det ligger i gränsen mellan Stockholm och Solna och blir en central kollektivtrafikknud och omstigningsplats för tunnelbana och ett flertal busslinjer. Det får även funktionen av entrétorg för Karolinska Universitetssjukhuset, Elite Hotel Carolina Tower och kvarteret Forskaren.

MEN ÅTER TILL fingeravtrycket, torgets grundidé med sitt specifika mönster i mörk och ljus granit, flammad svart Moheda Diabas och flammad Skarstad Röd Bohus.

– Grundstorleken är hållar som mäter 20 x 20 centimeter och som kan varieras i den dubbla storleken, säger Oskar Mellberg.

Det är inte minst av praktiska skäl som man har arbetat med endast två mått.

– Det krävs bara två färger i den minsta storleken för att återställa hela ytan, utan att det rubbar mönstersättningen, säger Johanna Rydberg.

”Vattentrappan ger skönhet, rörelse och ljusspeglingar till torget och vattnets porlande ger en behaglig ljudmiljö.”

Skarstad Röd Bohus återkommer även i markbeläggningen runt byggnaden Forskaren intill torget.

– Vi valde den eftersom den har en varm ton och inte är lika ljus eller svart som mycket av den omgivande arkitekturen. Den får en egen kraft, säger Anders Jönsson.

Graniten fortsätter i flera varianter i gatorna längs med parken.

– Den ligger där i ett mosaikmönster som ska lösa upp riktningar och bryts av stråk som skär genom parken. Och eftersom det handlar om så små ytor vill vi att stenen ända in till fasaderna ska förstärka karaktären av gångstråk och att biltrafik sker på de gåendes villkor.

STENARBETENA ÄR OCKSÅ viktiga för att skapa en långsiktig hållbarhet och tillföra naturens egna element till en plats som i grunden är konstruerad och planerad in i minsta detalj.

– Det gäller både skiffermurarna och vattentrappan som bryter upp ur de plana ytor, precis som träden och övriga

planteringsöar. Den lite rostiga finländska skiffern ska naturligt fläta in i torgets granitbeläggning, inte upplevas som den placerats ovanpå. Vi hade en del diskussioner om detta med entreprenören, men så här i efterhand blev det mycket lyckat måste jag säga. Skiffermurarna känns som riktiga kallmurar fast stenarna är fästa med både stag och dubb, säger Anders Jönsson.

DEN STORA, HÖGA muren som bär upp vattentrappan är monterad på en konstruktion av betong och trasscement för att undvika kalkutfällningar.

”Rätt använd och med en känsla för hur olika material och bearbetningar kan lyfta helheten är stenen oöverträffad.”

– Det ska sippra vatten över muren från trappan, men inte vara som ett vattenfall, säger Oskar Mellegård.

Bronsfaten som utgör stegen i vattentrappan har skapats tillsammans med konstnären och skulptören Leif Bolter. Totalt handlar det om åtta fat i längder på mellan tre och fem meter.

Vattnet är även en symbol för förut-sättningarna för liv – *life science* återigen.

– Längs hela vattentrappans kant har vi gjutit in en tidslinje som utgår från jordens skapelse fram till våra dagar. Varje 100 miljoner år som passeras är markerat. Under de sista fem metrarna händer det en massa, bland annat dinosauriernas tid fram till den moderna människan. Människans tid på jorden utgör drygt 1,5 millimeter av hela den 34 meter långa trappan. Den pedagogiska skalan ger förhoppningsvis både perspektiv och leder till viss eftertanke kring vad vi åstadkommit som art, säger Anders Jönsson.

MED HAGAPLAN HAR AJ Landskap fått ge sitt unika och kreativa bidrag till ett första kapitel i Stockholms nya historia.

– Just tanken på livets förutsättningar och människans spår har verkligen

drivit på våra idéer, som ett slags röd tråd genom projektet. Det är kanske inte så mycket som besökaren reflekterar över, men det är väldigt tydligt för oss själva, säger Anders Jönsson.

Vad ska stenen bidra med i just det här projektet?

– Stenen är ju så fantastisk för den blir bara vackrare och vackrare ju längre tiden går. De flesta andra typer av ytor är finast dagen efter att de är gjorda, sedan changerar de sakta.

– Samtidigt finns risken att man bara slentrianmässigt jobbar med stenen som material. Den risken är överhängande i alla stora stenprojekt. Det måste alltid finnas ett samspel mellan sten och gestaltning. Rätt använd och med en känsla för hur olika material och bearbetningar kan lyfta helheten är stenen oöverträffad. ■

Projekt: Hagaplan.

Beställare: Stockholms stad, exploateringskontoret.

Stenleverantör: Bogesten, Hallindens Granit m fl.